

Gordana Hržica

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet
Zvonimirova 8, HR-10000 Zagreb
ghrzica@erf.hr

Antonia Ordulj

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Croaticum – Centar za hrvatski kao drugi i strani jezik
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
antoniasvetic@gmail.com

DVOČLANE GLAGOLSKE KONSTRUKCIJE U USVAJANJU HRVATSKOGA JEZIKA

Sintaksa se u ranom jezičnom razvoju povećanjem kronološke dobi mijenja i usložnjava. Različitim teorijskim modelima pokušava se opisati razvoj sintakse, ali i put kojim dijete od najranijih iskaza dolazi do kompetencije odraslog govornika. Slijedeći navedenu misao, Tomasello (2006) je ponudio opis gramatičkih struktura ranih višečlanih iskaza kojim prikazuje put usložnjavanja sintakse iskaza, od jednočlanih i višečlanih iskaza (*kombinacije riječi, pivot-sheme, konstrukcije zasnovane na čestici*) do apstraktnih konstrukcija. Posebno su za opis ranog razvoja sintakse važne dvije kategorije konstrukcija, pivot-sheme (engl. *pivot schemes*) i konstrukcije zasnovane na čestici (engl. *item-based constructions*). Pivot-sheme definirane su kao dvočlane konstrukcije u kojima postoji 'stalni' element koji se nadopunjava novim elementima. Konstrukcije zasnovane na čestici od pivot-konstrukcija razlikuje veća sloboda u leksičkom izboru te prikladna uporaba gramatičkih kategorija (uporaba morfologije i reda riječi). Ovim se istraživanjem željelo provjeriti uklapaju li se hrvatske dvočlane glagolske konstrukcije u uobičajene podjele pivot-konstrukcija i konstrukcija zasnovanih na čestici i kakav je njihov red riječi s obzirom na tipološke karakteristike, odnosno morfološku razvedenost i relativno slobodan red riječi hrvatskoga jezika. Istraživanjem su obuhvaćeni dvočlani glagolski iskazi u Hrvatskom korpusu dječjeg jezika (HKDJ – Kovačević 2002). Izdvojene su i opisane pivot-konstrukcije te njihov put prema sintaktički složenijim oblicima, konstrukcijama za-

snovanima na čestici. Rezultati hrvatskih dvočlanih iskaza upućuju na vrlo ranu uporabu gramatičkih morfema što nije u skladu s istraživanjima provedenima u engleskom jeziku. Nadalje, definicija pivot-schema samo se djelomično može primijeniti na iskaze pronađene u HKDJ-u. Hrvatske pivot-konstrukcije sadrže specifične morfološke i sintaktičke veze, različite od potpunoga gramatičkog sustava odraslih govornika, ali nedvojbeno s pripadajućim značenjima. Istraživanje je pokazalo da tipološke osobine određenog jezika utječu na razvoj sintakse pri usvajanju jezika te potiču ranu pojavu složenih gramatičkih elemenata.

1. Uvod

Istraživanja jezika i jezičnog razvoja dugo su područje interesa istraživača. S obzirom na to da je jezik specifično ljudsko sredstvo sporazumijevanja i spoznaje, nameću se pitanja o početku jezičnog usvajanja, jezičnoj obradi te jezičnom razvoju pojedinca. Iako postoje brojne individualne razlike u brzini i ritmu usvajanja prvoga jezika, istraživači jezični razvoj promatraju kroz određena razdoblja koje svako dijete prolazi (primjerice, Crystal 1987, Aitchison 1997, Tomasello 2006, Clark 2009)

Opis jezičnog razvoja prema Clark (2009) često se rabi jer se najviše usredotočuje na jasno vidljive i jezično neovisne pokazatelje razvoja. Clark opisuje jezični razvoj u pet razdoblja. Djeca započinju razdobljem brbljanja između šestog i devetog mjeseca života, a negdje između desetog i petnaestog mjeseca izgovaraju prve riječi. Razdoblje jednočlanih iskaza završava u dobi od oko osamnaest mjeseci kada djeca počnu kombinirati dvije riječi u jedan iskaz čime započinje razdoblje dvočlanih iskaza. Riječ je o pojednostavljenim dvočlanim iskazima s čestim izostavljanjem funkcionalnih riječi i vezanih morfema. Clark (2009) ističe da s pojavom višečlanih iskaza dolazi i do razvoja gramatike.

Razdoblja kako ih definira Clark, kao i većina istraživanja i teorijskih promišljanja o jezičnom usvajanju, određena su proučavanjem usvajanja engleskog jezika. Međutim, istraživanja na drugim jezicima pokazala su da je ovakvim općenitim podjelama nužna dopuna žele li pretendirati na univerzalnost. Posebno se važnim za jezično usvajanje pokazalo praćenje tipoloških karakteristika pojedinog jezika (primjerice, Slobin 1985, Dressler i Merlini 1993, Bittner i dr. 2003, Dressler 2005, Xanthos i dr. 2011). Sukladno tome, istraživanja hrvatskog jezika i dvočlanih glagolskih konstrukcija (glagolske konstrukcije u hrvatskome čine većinu ranih konstrukcija) pružaju informacije o usvajanju hrvatskog jezika, ali i omogućuju bolje razumijevanje ranog sintaktičkog razvoja općenito.

1.1. Višečlani iskazi u jezičnom usvajanju

Općeniti i uvriježeni opisi dječjih iskaza prve iskaze djece koja usvajaju neki jezik dijele prema broju članova. Pri tome se podrazumijeva da veći broj članova u iskazu znači i veću složenost samog iskaza. Razdoblja sintaktičkog razvoja u tom se slučaju određuju prema najvećem broju riječi koje dijete u navedenom razdoblju kombinira u iskazu.

Prvi dječji iskazi sastoje se od jedne riječi i u formi su izjave, zahtjeva ili pitanja (Crystal 1987). Svaki od tih govornih činova obično ima intonaciju koja ih razlikuje. Kako je jednočlani iskaz jedina sintaktička struktura koju posjeduju, djeca u razdoblju jednočlanih iskaza često jednom riječju izriču kompleksnija značenja od onog koje sadrži sama riječ. Komunikacijske funkcije iskaza mogu biti ujedinjene s referencijalnim aspektima iskaza (Ninio 1992, 1993). Takvi se iskazi, koji čine značajan dio dječje lingvističke proizvodnje u navedenom razdoblju, nazivaju holofraze. Smatra se da one ujedinjuju holističku, cjelovitu komunikacijsku namjeru, često baš onu koju sadrži izraz odraslog govornika na temelju kojeg je holofraza naučena (Baret 1982, Ninio 1992). Istraživači smatraju da postoji barem nekoliko konvencionalnih holofraza kojima se služe djeca u svim jezicima svijeta, na primjer zahtjev za ponavljanjem radnje ili objekta, opisi dinamičnih radnji s objektom ili zahtjev/opis radnji koje čine drugi ljudi. Iako posjeduju određene naznake sintaktičkih značenja, jednočlani se iskazi obično promatraju tek kao preteča razvoja sintakse, to jest kao određeno predrazdoblje, dok sintaktički razvoj karakterizira pojava više članova u iskazu.

Prvi se višečlani iskazi sastoje od dvaju članova. Razdoblje između jednočlanih i dvočlanih iskaza, koje mogu karakterizirati prijelazni oblici (na primjer, brbljanje + riječ) brzo zamjenjuju pravi dvočlani iskazi, u razdoblju koje Clark (2009) naziva početkom produktivnog sustava. Pod produktivnim sustavom podrazumijeva se sposobnost stvaranja različitih kombinacija iz poznatih riječi, to jest upravo ono što je u samoj definiciji jezika: iz konačnog broja elemenata i pravila stvoriti beskonačan broj iskaza.

Postoji veći broj opisa i podjela dvočlanih iskaza. Ti se opisi usredotočuju na značenje iskaza i/ili na njihov sintaktički opis. Tako Braine (1976) dijeli dvočlane iskaze na kategorije primarno određene njihovim semantičkim svojstvima. Takve su kategorije, na primjer, posvojni iskazi (engl. *possesives*), iskazi koji upućuju na svojstvo (engl. *property indicating patterns*) ili iskazi kojima se izražava subjekt radnje ili sama radnja (engl. *actor/action*). S druge strane, Clark (2009) opisuje dječje dvočlane iskaze na drugačiji način, navodeći njihove osnovne gradivne elemente (primjerice, subjekt + radnja, subjekt + loka-

cija, radnja + lokacija...) te način njihova kombiniranja, usredotočivši se tako više na sintaksu nego na semantiku iskaza. U nastavku opisa dvočlanih iskaza Clark kaže da u njima djeca upotrebljavaju punoznačne riječi (imenice, glagole i pridjeve), to jest da takvi iskazi ne sadrže gramatičke morfeme, bilo da se radi o samostalnim morfemima (funkcionalne riječi – pomoćni glagoli, prijedlozi...) ili vezanim morfemima. Ova osobina dvočlanih iskaza poznata je već iz najranijih studija o dječjem jeziku. Tradicionalno se takav govor (prema Brown i Fraser 1963) naziva telegrafski govor. Clark, kao i mnogi drugi istraživači, tvrdi da se gramatički morfemi (i slobodni i vezani) javljaju tek kada dijete počne proizvoditi tročlane i višečlane iskaze.

Razdoblje dvočlanih iskaza individualno je uvjetovano, kod neke djece traje i nekoliko mjeseci, a kod druge ga se jedva može izdvojiti kao zasebno razdoblje u razvoju. Točnije, kod neke se djece tročlani i višečlani iskazi javljaju gotovo simultano s dvočlanim iskazima. Naravno, i u kasnijoj kronološkoj dobi djeca proizvode jednočlane i dvočlane iskaze. Međutim, mijenja se gornja granica, to jest najduži iskazi koje proizvode.

1.2. Višečlani iskazi i razvoj gramatike

Razdoblje višečlanih iskaza u literaturi o ranom jezičnom usvajanju povezuje se s naglim razvojem gramatike (pregled: Hoff 2005). Tako se u engleskom jeziku za razdoblje od oko dvije godine veže pojava funkcionalnih morfema (na primjer *is*, *was* ili članovi *the* i *a*) i gramatičkih morfema (*-ed* ili *-s*) (Hoff 2005). Iako se ovaj razvoj gramatike smatra univerzalnim ili barem čestim (Bates i Thal 1990), usvajanje drugih jezika nije tako dobro opisano i nije u potpunosti poznato što se događa s gramatikom u ovom razdoblju. Također, unatoč općem stavu o naglom gramatičkom razvoju, ne postoji suglasnost o točnom razvoju i strukturi dvočlanih i višečlanih iskaza te njihovoj gramatičkoj složenosti. Uzrok su tome ponajprije međujezične razlike, naročito s obzirom na različit stupanj istraživanja dječjeg jezika u različitim jezicima.

Mnogi su istraživači, primjerice, isticali već spomenuto zasebno razdoblje unutar razdoblja višečlanih iskaza, takozvano razdoblje telegrafskih iskaza. Međutim, međujezične razlike uvjetuju postojanje ovog razdoblja i kod neke se djece (govornika određenih jezika) ono ne mora pojaviti: u morfološki bogatim jezicima kao što su turski i talijanski pravilni se fleksijski oblici javljaju već u razdoblju jednočlanih iskaza (Bates i Thal 1990).

Ono u čemu se istraživači slažu jest postojanje određenih razdoblja u gramatičkom razvoju unutar višečlanih iskaza, razdoblja koje karakterizira razli-

čita razina uporabe i samostalnosti njihove gramatičke strukture (na primjer, Tomasello 1992, Dressler 1985), pri čemu se pokušava objasniti kako dijele od najranijih iskaza dospijeva do statusa govornika koji posjeduje jezično znanje koje mu omogućava da proizvodi beskonačan broj konstrukcijski različitih iskaza.

U skladu s tom idejom, Tomasello (2006) je ponudio opis gramatičkih struktura ranih višečlanih iskaza, polazeći od onih koji posjeduju najniži stupanj jezične apstrakcije, pa do onih koje zbog visokog stupnja apstrakcije povezuje s kasnijim razvojem u predškolskoj dobi. On takve iskaze dijeli na kombinacije riječi, pivot-scheme i na konstrukcije zasnovane na čestici (engl. *item-based constructions*), pri čemu čestice u prvima i drugima ne povezuje nikakva gramatička veza. Sve konstrukcije imaju određene karakteristike.

Kombinacije riječi. S oko 1;6 godina mnoga djeca započinju kombinirati dvije riječi ili holofraze. Sastoje se od dva konkretna jezična elementa i mogu biti razdvojene pauzom (engl. *successive single-word utterance* – Bloom 1973) ili spojene u intonacijsku cjelinu (engl. *word combinations*). Kao opća kognitivna sposobnost koja jezičnoj razini omogućuje stvaranje kombinacija riječi navodi se imitativno ponavljanje dvaju ili triju koraka kakvo je proučavao Bauer (1996) kod djece (1;2) pri sastavljanju igračke.

Pivot-scheme. Sukladno s pojavom kombinacija riječi dijete proizvodi strukturiranje iskaza koje Tomasello (2006) naziva pivot-scheme, prema postavkama pivot-gramatike. Obično se takvi iskazi sastoje od jedne stalne riječi koja određuje iskaz. Ona otvara mjesto drugim jezičnim elementima koji je nadopunjuju, stvarajući tako prvi put u dječjem jeziku lingvističku apstrakciju (Tomasello 2006). Terminologiju i opis pivot-konstrukcija Tomasello preuzima od Brainea (1963) koji je šezdesetih godina prošloga stoljeća početak sintaktičkog razvoja, odnosno pojavu ranih dvočlanih iskaza kod djece, opisao s nekoliko produktivnih pravila koja se ne mogu primijeniti na gramatički sustav odraslih govornika. Analizirajući korpus trojice dječaka, Braine (1963) je uputio na dosljedan obrazac usvajanja riječi, to jest pojavu malog broja čestih riječi koje se javljaju u početnim (P1) ili završnim (P2) mjestima dvočlanih iskaza, a kombiniraju s mnoštvom drugih riječi. Braine (1963) ih naziva engleskim riječima *pivot* i *open* pri čemu *pivot* (P) pripada u malobrojnu kategoriju čestih riječi, a otvorena riječ (engl. *open* – O) u otvorenu kategoriju mnogobrojnih riječi koje se mogu kombinirati s pivot-riječima. Pravila kombiniranja pivot-gramatike vrlo su jednostavna te se mogu prikazati na sljedeći način:

P1 + O (npr. *see boy / see sock*)

O + P2 (npr. *mail come / mama come*)

O + O (npr. *mama sleep; papa away; find bear*).

Ova tri jednostavna pravila način su na koji djeca generiraju dvočlane iskaze. Iako je pivot-gramatika pokušala opisati pojavu ranih dvočlanih iskaza, a nešto kasnije je poslužila i kao ishodište za neka nova promišljanja o pivot-konstrukcijama, ova je teorija bila temom mnogih kritičara koji smatraju da ona ne može objasniti rani razvoj sintakse. Ponajprije, tvrdi se da se pivot-gramatika ne može smatrati univerzalnom pojavom u svim jezicima, uključujući i engleski, čak ni na samom početku sintaktičkog razvoja kada prosječna duljina iskaza (PDI) iznosi manje od 1,32. Bloom (1970) smatra da je opis pivot-konstrukcija površan te da ne može dati pravi uvid u dječje lingvističko znanje. Nadalje, pivot-gramatika ovisi isključivo o pojavi pivot-riječi (P) bilo u početnoj ili završnoj poziciji dvočlanog iskaza pa nije jasno kako tumačiti iskaze sačinjene od dviju pivot-riječi istodobno. Brown (1973) smatra da navedena pravila nisu pogodna za opis dječjeg sintaktičkog razvoja jer se kod većine djece u ranoj fazi često javljaju i iskazi dulji od dva člana. Dodatnu pozornost zaslužuje i treće pravilo (O + O) koje obuhvaća dvočlane iskaze bez pivot-riječi. Braineova analiza pokazala je da 20 – 25 % ukupnih iskaza ulazi upravo u ovu kategoriju koja može obuhvaćati beskonačne kombinacije. Naposljetku, glavnina kritika odnosi se na činjenicu da pivot-gramatika ne opisuje razvojni put kojim se od dječje gramatike dolazi do kompetencije odraslog govornika. Unatoč brojnim kritikama Braine (1963, 1976) je smatrao da su pivot-scheme produktivna strategija usvajanja novih riječi, a kasniji istraživači te su tvrdnje potvrdili. Na primjer, otkriveno je da djeca kronološke dobi 1;10 novonaučenu riječ odmah mogu kombinirati s pivot-riječima kojima se već služe (Tomasello 2006, Akhtar, Dodson i Rekau 1997). Ovakva produktivnost upućuje na mogućnost kreiranja lingvističkih kategorija u ranoj kronološkoj dobi, osobito kategorija koje se javljaju u pivot-shemama (na primjer, *želim još nečega*). U skladu sa svim navedenim, može se zaključiti da pivot-gramatika ne može samostalno objasniti razvoj sintakse, ali da može opisati jedno razdoblje unutar tog procesa.

Konstrukcije zasnovane na čestici (engl. *item-based constructions*). Za razliku od pivot-shema, u konstrukcijama zasnovanim na čestici dijete upotrebljava gramatičke simbole kao što su morfologija ili red riječi. Tim simbolima označava sintaktičke uloge lingvističkih elemenata (ova definicija konstrukcija zasnovanih na čestici nije univerzalna, za drugačije načine uporabe pojma vidi, primjerice, Diessel 2013 ili MacWhinney 2005). Ipak, postoji niz studija koje dokazuju da je uporaba gramatičkih kategorija (morfemi, red riječi) u tim kon-

strukcijama ograničena, ovisno o glagolu, ali i o tome u kojim je konstrukcijama dijete čulo navedeni glagol. Tako je Tomasello (1992), proučavajući višečlane iskaze svoje kćeri, pronašao da se gotovo svi formiraju oko manje skupine glagola. Također, od te skupine glagola, tijekom jednakog vremenskog razdoblja u jezičnom usvajanju, neki se glagoli javljaju u samo jednoj vrsti konstrukcija, dok drugi dolaze u više različitih kompleksnijih konstrukcija. Iako su konstrukcije zasnovane na čestici korak dalje u postupku apstrahiranja jezičnog znanja, one se zasnivaju na ograničenom broju jezičnih elemenata. Djeca nisu u stanju iste sintaktičke uloge pripisati novim elementima ako te elemente nisu čula u govoru usmjerenom djetetu. Upravo se zato rana sintaktička kompetencija karakterizira kao polustrukturirani skup relativno neovisnih glagolskih otoka (engl. *verb islands* – Tomasello 1992) na osnovu kojih se tvore konstrukcije zasnovane na čestici.

Apstraktne konstrukcije. Prema Tomasellu rane konstrukcije u dječjem jeziku karakterizira određena konkretnost koja će tek kasnije prepustiti mjesto iskazima zasnovanim na apstraktnim kategorijama. Na osnovi iskaza izdvojenih iz spontanoga govora, ali i na osnovi eksperimenata koji ispituju razumijevanje i produkciju, zaključuje da djeca od dvije do dvije i pol godine posjeduju samo slabe mentalne reprezentacije konstrukcija koje proizvode. Međutim, u mjesecima i godinama koji slijede čut će sve više i više određenih lingvističkih konstrukcija. To će im omogućiti da, uporabom općenitih mehanizama učenja (shematizacija, analogija), postupno razviju apstraktno jezično znanje.

1.3. Elementi jezičnih konstrukcija

Prema kognitivno-funkcionalnom teorijskom obrascu, lingvističke konstrukcije sastoje se od četiri vrste simboličkih elemenata: riječi, morfoloških označivača na riječima, reda riječi i intonacije (Bates i MacWhinney 1982). Simbolički elementi reda riječi i morfološkog označivanja variraju s obzirom na jezik. Dok neki jezici kao glavnu odrednicu gramatičkog ustroja iskaza upotrebljavaju red riječi (na primjer, engleski), drugima je glavna odrednica morfologija imenica i glagola (na primjer, hrvatski). Naravno, te odrednice ne isključuju jedna drugu, pa tako i u morfološkim jezicima postoji uobičajen red riječi i ograničenja u slobodi redosljedaja, a u jezicima s redom riječi kao glavnom odrednicom pronalaze se morfemi koji izražavaju gramatičke odnose (na primjer, 's' kao morfem u engleskom jeziku koji označava slaganje u trećem licu jednine). Isto tako, postoje jezici koji se podjednako oslanjaju na obje odrednice.

U šezdesetim i sedamdesetim godinama prošlog stoljeća neki su istraživači dječjeg jezika pretpostavljali da je redosljed riječi lakše usvojiti nego gramatičku morfologiju potrebnu za iskazivanje sintaktičkih uloga (padež i slaganje) (Braine 1976, Bruner 1976, McNeill 1966, Pinker 1981). U međuvremenu je međujezičnim istraživanjima dokazano da djeca u svim jezicima, bilo da su oni orijentirani prema redu riječi, morfologiji ili njihovoj kombinaciji, usvajaju sintaktičke odnose približno jednako rano. Tako je Slobin (1982) pokazao da djeca koja usvajaju jezik u kojem je morfologija osnovne konstrukcije vršitelj – radnja – objekt jednostavna (na primjer, turski) usvajaju takvu sintaksu ranije nego djeca koja usvajaju jezik određen redom riječi (na primjer, engleski). Kao prilog tome Slobin (1982, 1985) navodi i činjenicu da neka djeca vrlo rano, već s dvije godine, poopćavaju morfološke određivače na način koji upućuje na svjesnu produkciju i upravljanje morfologijom. Slična su istraživanja provedena i u drugim jezicima, na primjer, u japanskom (Hakuta 1982) i poljskom (Weist 1983), pokazavši slične rezultate.

Ovakva su međujezična istraživanja dovela do promišljanja o međujezičnim razlikama, i što se tiče različitih načina na koje različiti jezici izražavaju iste odnose, i posebno što se tiče utjecaja tih razlika na usvajanje pojedinog jezika. Uz sličnosti kroz koje prolaze djeca u procesu jezičnog usvajanja (s obzirom na dob ili različiti stil usvajanja) istraživači pronalaze i razlike. Te su razlike uvjetovane različitim jezičnim strukturama u pojedinim jezicima, to jest različitim stupnjevima složenosti (kompleksnosti) tih struktura.

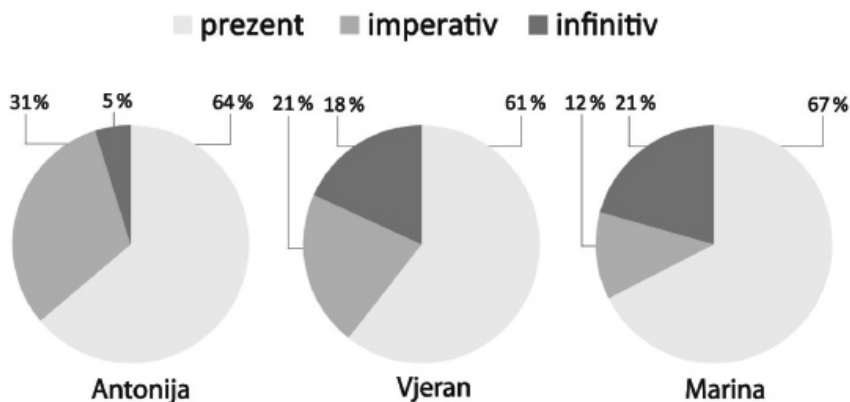
Hrvatski, kao izrazito morfološki bogat jezik, naročito u segmentu glagolske morfologije, formalno je složen jezik. Međutim, bez obzira na to, i on, kao i drugi formalno složeni jezici, biva usvojen u za to uobičajenom razdoblju. Formalna složenost mora imati utjecaja na proces usvajanja. Prema funkcionalnim teorijama jezičnog razvoja, ona izaziva ranu pojavu formalno složenih elemenata u jezičnom razvoju (Slobin 1982, Dressler 1997). Razlog je tome to što u protivnome dijete tako kompleksnim segmentom ne bi moglo ovladati, drugim riječima, ne bi moglo dostići cilj pravovremeno.

1.4. Usvajanje glagolskog sustava

Literatura o usvajanju glagolskog sustava ističe kao početak glagolskog usvajanja pojave glagola bez morfoloških obilježja. Pod utjecajem engleskog jezika, ovaj je fenomen proučavan kao razdoblje uporabe korijenskih oblika (u engleskom su to infinitivni pa se uvodi termin *root infinitives*). Kasnije, kad se počinje razmišljati i o morfološkim karakteristikama drugih jezika, proučavaju se i morfološki označeni infinitivi te se rabi termin opcionalni infinitiv (pre-

gled: Gagarina 2002). U usvajanju se engleskoga prvo pojavljuje infinitiv koji se javlja u razdoblju od 1;0 do 2;0, s jasnim granicama riječi, ali bez ikakvih gramatičkih morfema. Prvi se morfem, onaj za prošlo vrijeme (-ed-), pojavljuje tek u kronološkoj dobi 2;3. U kronološkoj dobi 2;6 počinje razdoblje poopćavanja morfološki označenih riječi i tek nakon toga slijedi razdoblje produktivne uporabe morfoloških sredstava (Brown 1973, Clark 2003).

U hrvatskome je situacija drugačija. Iz prijašnjih istraživanja usvajanja hrvatskog jezika (Katičić 1997, Anđel i dr. 2000, Hržica 2011, Hržica 2012) zna se da se kao prvi glagolski oblici u hrvatskome, još u razdoblju jednočlanih konstrukcija, javljaju i morfološki obilježeni oblici. Točnije, pokazano je da se gotovo istovremeno s pojavom glagola javljaju tri morfološka oblika. Na Slici 1. vide se podaci iz Hrvatskog korpusa dječjeg jezika (Kovačević 2002) koji pokazuju glagolske oblike troje djece u prvom mjesecu u kojem se pojavljuju glagoli (Hržica 2011).

Slika 1. Prvi glagolski oblici u hrvatskome – preuzeto iz Hržica 2011.

Prvi oblik koji se javlja u hrvatskome odgovara trećem licu jednine prezenta glagola, iako je njegovo značenje u kontekstu jezičnog usvajanja drugačije. Već Katičić (1997) ističe da taj oblik, kao morfološki najmanje označen oblik u hrvatskome, služi kao neutralan oblik, slično tome kako se u engleskom rabi infinitiv, koji je zbog svoje morfološke označenosti u hrvatskome neprikladan za tu ulogu, te bi upravo taj oblik bio najbliže pojmu *root infinitive*. Ovaj morfološki neutralan oblik predstavlja združenu kategoriju u kojoj su sadržana sva lica u prezentu i druga glagolska značenja. U Primjeru 2. i Primjeru 3. može se vidjeti kako ovaj oblik obuhvaća različite kategorije, kao što su različita lica prezenta ili prošlo vrijeme (primjeri preuzeti iz Hržica 2011).

Primjer 1. Zamjena trećeg lica množine morfološki neutralnim oblikom

- *VJE: a sila [svira].
- *MIR: sviraju da.
- *VJE: e sila [: svira].
- *MIR: lijepo sviraju da.

Primjer 2. Zamjena perfekta morfološki neutralnim oblikom

- *VJE: (r)uši (r)uši (r)uši.
- *MIR: pa ti si srušio maco.

Jedna je od osnovnih komunikacijskih potreba djeteta izražavanje zahtjeva. U korpusima djece u HKDJ-u, ta je komunikacijska potreba, sukladno mogućnostima hrvatske glagolske morfologije, izražena posebnim nastavcima na glagolima. Imperativ je relativno jednostavan način da se zahtjev iskaže jednom riječju i olakša uporabom gramatičkog morfema. Gramatički morfem omogućava višu informativnost, posebno u fazi u kojoj dijete još upotrebljava jednočlane iskaze. Njegovu čestotnost i specifičnu ulogu ističu Anđel i dr. (2000) te Hržica (2011, 2012).

Primjer 3. Imperativ u dječjim iskazima (Hržica 2011)

- Vjeranov korpus:
- *VJE: daj mi. [= viče i plače]
 - *VJE: baci A(l)di baci A(l)di.
- Napomena: Aldo je ime psa.

Iako se ne javlja sa samim početkom pojave glagola u Vjeranovu i Antonijinu korpusu, dok se u Marininu korpusu njegovo pojavljivanje ne može točno datirati (Hržica 2011), infinitiv se bilježi vrlo rano i čini treći jasno zastupljeni oblik u ranom jezičnom razvoju. Njegova je pojava vezana uz jednočlane iskaze u kojima se uporabom određenog morfema izražava želja. Oblici infinitiva u ovakvoj uporabi prethode budućim oblicima modalnih konstrukcija „hoću + infinitiv”, „želim + infinitiv” i slično. Vidljivo je to iz Primjera 4., u kojem Vjeran izražava želju za šetnjom tako da umjesto „hoću hodati” upotrebljava samo infinitiv glagola, upotrebljavajući infinitivni oblik kao oznaku modalnosti.

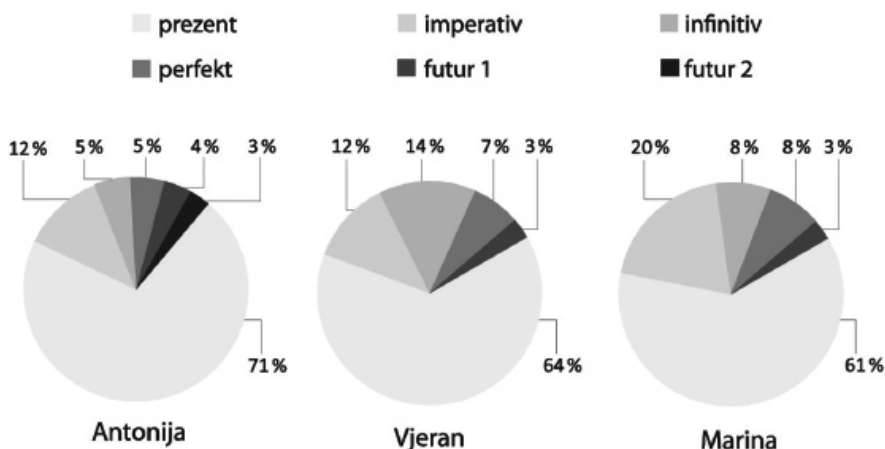
Primjer 4. Infinitiv u dječjim iskazima

Infinitiv:

*VJE: e kodati [: hodati]

%sit: ljuti se i cendra.

Tek u kasnijem razvojnem razdoblju, nakon što djeca čak do četiri mjeseca rabe tri prvotna oblika (Hržica 2011), dolazi do pojave novih glagolskih oblika. U prezentu dolazi do razlikovanja oblika po licima, a javljaju se i perfekt i futur. Općenito, u razdoblju nakon prvih pojava lica u prezentu naglo raste broj oblika kojima se sve troje djece u HKDJ-u služi (Hržica 2011).

Slika 2. Postotak glagolskih oblika u pet mjeseci nakon pojave različitih lica u prezentu (Hržica 2011)

Također, u ovom je razdoblju jezičnog razvoja česta uporaba složenih glagolskih vremena bez pomoćnog glagola kao jedan od razvojnih oblika karakterističan za sve troje djece u HKDJ-u. S vremenom se takvi razvojni oblici (osim ovog, o preopćavanju vidi Hržica 2012) sve više gube i glagolski sustav dječjeg jezika počinje sve više sličiti onome odraslih govornika.

2. Cilj i pretpostavke istraživanja

Morfološki bogatiji jezici, među koje pripada i hrvatski, rabe dva gramatička sredstva kako bi označili odnose među ljudima, predmetima i događajima,

i to fleksijske oblike i red riječi, dok su neki drugi jezici (primjerice, engleski) više orijentirani prema redu riječi. S obzirom na spoznaje međujezičnih istraživanja jezičnog usvajanja, cilj je ovoga rada opisati dvočlane sintaktičke konstrukcije u usvajanju hrvatskog jezika te ispitati uklapaju li se one u uobičajene podjele ranih sintaktičkih konstrukcija, naročito s obzirom na morfološku razvedenost i relativno slobodan red riječi hrvatskoga jezika.

Ovim se istraživanjem želi provjeriti odgovara li uobičajena definicija pivot-konstrukcija strukturama u hrvatskom dječjem jeziku te kako se one razlikuju od sljedeće razvojne faze, konstrukcija zasnovanih na čestici. S obzirom na tipološke osobine hrvatskog jezika (morfološko bogatstvo i relativno slobodan red riječi), očekuje se da se pronađene konstrukcije neće uklapati u uobičajene podjele. Kriterij reda riječi kao gramatičke kategorije znatno je drugačiji u hrvatskome nego u engleskom jeziku na kojem je navedena podjela i nastala. Sličan je slučaj i s morfosintaktičkim označivanjem, s obzirom na morfološko bogatstvo hrvatskog jezika. Očekuje se da će ranije konstrukcije u jezičnom usvajanju hrvatskog sadržavati više gramatičkih signala u vidu morfosintaktičkih elemenata ili različitog reda riječi od paralelnih konstrukcija u usvajanju engleskog jezika.

3. Metodologija

3.1. Korpusna metoda proučavanja dječjeg jezika i Hrvatski korpus dječjeg jezika

Dvočlane konstrukcije u jezičnom usvajanju izdvojene su iz korpusa transkripata spontanoga govornog jezika djece. Rabljeni Hrvatski korpus dječjeg jezika – HKDJ (Kovačević 2002) nastao je metodom kontinuiranog uzorkovanja, odnosno snimanjem u redovitim razmacima tijekom razdoblja jezičnog usvajanja. Iako je tijekom izrade HKDJ-a snimano više djece, u potpunosti su transkribirani i morfološki obrađeni korpusi njih troje – Antonije (ANT), Marine (MAR) i Vjerana (VJE). Korpusi dječjeg jezika pružaju jedinstven uvid u ranu jezičnu proizvodnju. Naime, do barem druge godine života teško je govoriti o uspješnoj izravnoj metodi proučavanja jezične proizvodnje (usp. Demuth 2008). Uz korpus se javljaju i ljestvice koje popunjavaju roditelji (primjerice, Komunikacijske razvojne ljestvice – Kovačević i dr. 2012), međutim, jezična je proizvodnja takvim ljestvicama mjerena preko posrednika, to jest preko druge odrasle osobe.

Osim što pružaju uvid u najraniji jezični razvoj, korpusi pružaju i posebnu vrstu informacija nedostupnih drugim istraživanjima, a to je razvojna kompo-

nenta jezičnog usvajanja. Korpusi dječjeg jezika mogu pokazati na koji se način jezični sustav određenog ispitanika mijenja kroz vrijeme. Ako je dostupno više ispitanika, moguće je načine promjene sustava koji su zajednički svim ili većem broju ispitanika u određenoj mjeri generalizirati. Pri tome proučavanje korpusa ne stremi ka postavljanju normativnih razvojnih vrijednosti. Podatci dostupni u korpusu služe za osiguravanje uvjeta da se opišu miljkazi i karakteristike jezičnog razvoja (Demuth 2008). Bez takvih opisa bilo bi teško zamisliti osmišljavanje, primjerice, istraživačkih paradigmi i jezičnih testova.

Hrvatski korpus dječjeg jezika dio je javno dostupne baze dječjeg jezika CHILDES (<http://childes.psy.cmu.edu/>) te je kodiran i obrađen u skladu s njihovim sustavom pravila CHAT, uz pomoć programa CLAN (MacWinney 2000). Troje djece u korpusu snimano je od prvih pojava govora do otprilike treće godine života (smatra se da se do otprilike treće godine usvaja osnova jezičnog sustava određenog jezika). Kako bi se proučio razvoj dvočlanih konstrukcija, iz korpusa svakog djeteta izdvojeni su dvočlani iskazi u čitavom razdoblju snimanja. Izdvojeni su iskazi koji sadrže glagol. Analizirani su s obzirom na vrstu članova, njihov redosljed te gramatičke kategorije. Na temelju toga razvrstani su u kategorije u skladu s Tomasellovom podjelom (2006).

3.2. Kriteriji svrstavanja konstrukcije u sintaktičku kategoriju

S obzirom na glagolske oblike prisutne u ranom razdoblju usvajanja glagolskog sustava, određivanje pivot-riječi i pivot-konstrukcija uključilo je tri osnovna oblika.

Pivot-riječi i pivot-konstrukcije odabrane su na temelju sljedećih kriterija:

1. glagoli koji se ponavljaju više puta u jednom (ili više) od tri osnovna oblika (morfološki neutraliziran oblik, imperativ, infinitiv)

2. konstrukcije koje sadrže neutralan oblik prestaju se automatski tretirati kao pivot-konstrukcije nakon pojave prvih morfološki različitih oblika istoga glagola (primjerice, kad se umjesto 'hoće' ili 'oće', oblika koji služi za sva lica, počinju rabiti i oblici 'hoćem' ili 'oću' za prvo lice jednine)

3. iznimno, ako je iz konteksta jasno da je neutralni oblik rabljen kao zamjena za neki drugi glagolski oblik, a ne kao oblik trećeg lica jednine prezenta, on se, i nakon što je za isti glagol prisutno više morfoloških oblika, tretira kao pivot (primjerice, MAR: ptičice leti.)

4. konstrukcije u kojima se još uvijek javlja ograničena uloga čistih glagola, ali su ti glagoli u većem broju različitih oblika, određuju se kao konstrukcije zasnovane na čestici.

4. Rezultati i rasprava

4.1. Prve dvočlane konstrukcije u HKDJ-u

Uzme li se u obzir osnovni kriterij određivanja pivot-konstrukcija, a to je njihova gramatička neobilježnost, u hrvatskome jeziku navedeni naziv nije moguće primijeniti. Kako se može vidjeti iz Primjera 5., dvočlane konstrukcije s glagolom javljaju se s morfološki obilježenim glagolom.

Primjer 5. Primjeri ranih dvočlanih konstrukcija

VJE: ima peso.

MAR: aja beba.

ANT: čekaj još.

Ako se određenje pivot-konstrukcija proširi tako da glagolski pivoti uključuju sva tri oblika koja se pojavljuju u ranom usvajanju glagolskog sustava, u korpusima se sve troje djece javlja manji broj pivot-riječi i niz pivot-konstrukcija (Primjer 6.). Ovo je u skladu s definicijom pivota u kojoj je mali broj riječi s ograničenom morfološkom označenošću u kombinaciji s većim brojem otvorenih riječi zaslužan za proizvodnju mnogobrojnih dvočlanih iskaza.

Primjer 6. Neke pivot-konstrukcije u HKDJ-u

MAR: vidi majmun.

MAR: vidi isto.

MAR: vidi tu.

ANT: dida čuva.

ANT: teta čuva.

ANT: auto čuva.

VJE: hoće mama.

VJE: hoće još.

VJE: hoće pisat.

Najviše se glagolskih pivota javlja u Marininu korpusu, ali Vjeran i Antonija ne zaostaju. Ukupno, pivot-konstrukcije čine od otprilike 50 % do 70 % svih dvočlanih iskaza troje djece iz HKDJ-a.

Tablica 1. Broj pivot-riječi i postotak pivot-konstrukcija

	Antonija	Marina	Vjeran
broj pivot-riječi	7	13	10
% pivot-konstrukcija	48 %	72 %	67 %

4.1.1. Red riječi u pivot-konstrukcijama

Veći se dio pivot-riječi sva tri djeteta iz HKDJ-a pojavljuje u različitim položajima u pivot-konstrukcijama. Iako se uobičajeno pivot-riječi određuju kao ili početne ili završne, pivot-konstrukcije u hrvatskome mogu imati istu riječ u oba položaja, kao u Primjeru 7.

Primjer 7. Redosljed konstituenata u pivot-konstrukcijama

a. S + P

VJE: dida **čuva**.

VJE: teta **čuva**.

b. P + O

VJE: **čuva** tetu.

c. P + S

VJE: **čuva** dida.

d. O + P

VJE: auto **čuva**.

e. S + P

ANT: auto **ide**.

ANT: mama **ide**.

f. P + S

ANT: **ide** vlak.

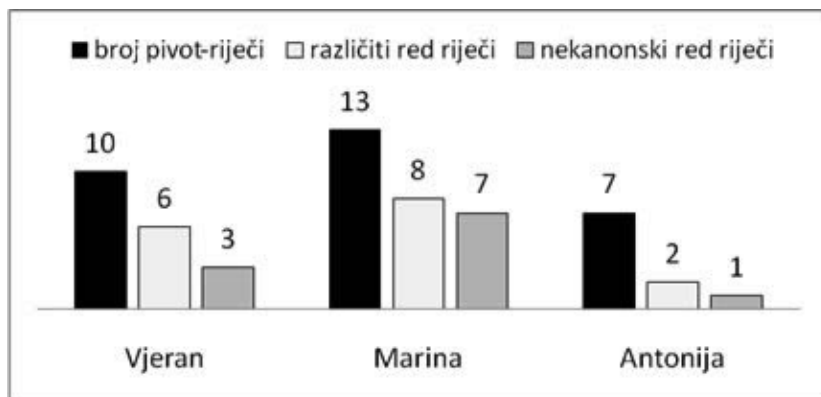
g. P + PO

ANT: **ide** kući.

h. PO + P

ANT: tamo **ide**.

Osim što se pivot-riječi pojavljuju u konstrukcijama u početnom i završnom položaju, neke od pivot-konstrukcija sadrže i nekanonski red riječi. Preciznije, konstrukcije kao što su c., d. i h. u Primjeru 7. sadrže kontekstualno uključen red riječi.

Slika 3. Broj pivot-riječi koje se pojavljuju u konstrukcijama u početnom i finalnom položaju te broj pivot-riječi koje se pojavljuju u konstrukcijama s kontekstualno uključenim redom riječi

4.1.2. Uporaba morfema u pivot-konstrukcijama

S obzirom na to da pivot-riječi prema proširenoj definiciji ponuđenoj u ovom radu mogu doći u tri morfološka oblika, pivot-konstrukcije u HKDJ-u već se po tome razlikuju od uobičajene definicije pivot-konstrukcija. Međutim, osim toga, i otvorene riječi u pivot-konstrukcijama mogu doći u različitim oblicima. Ti se oblici podudaraju u troje djece u HKDJ-u. Primjerice, imenice se uz pivot-riječi, osim u nominativu, pojavljuju u tri padeža, akuzativu, dativu i genitivu.

Primjer 8. Padeži imenica uz pivot-riječi

Akuzativ

MAR: ruku daj.

ANT: papa čokoladicu.

Dativ

MAR: mami ići.

ANT: ide tatici.

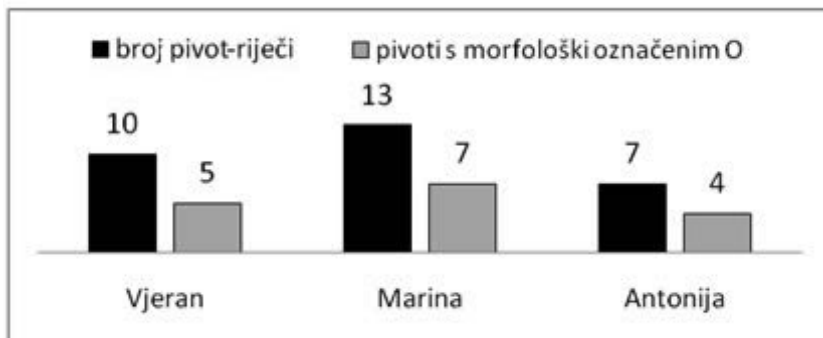
Genitiv

MAR: hoće čaja.

GEN: oće mekeca.

Ovi primjeri pokazuju samo dio uporabe morfema u određenim konstrukcijama. Važno je napomenuti da zbog homonimije padežnih oblika neživih imenica muškog roda nije uvijek moguće odrediti o kojem je padežu riječ. Pri morfološkoj analizi otvorenih riječi u obzir su uzete samo one konstrukcije u kojima je padežni oblik morfološki označen. Na Slici 5. može se vidjeti da je ba-

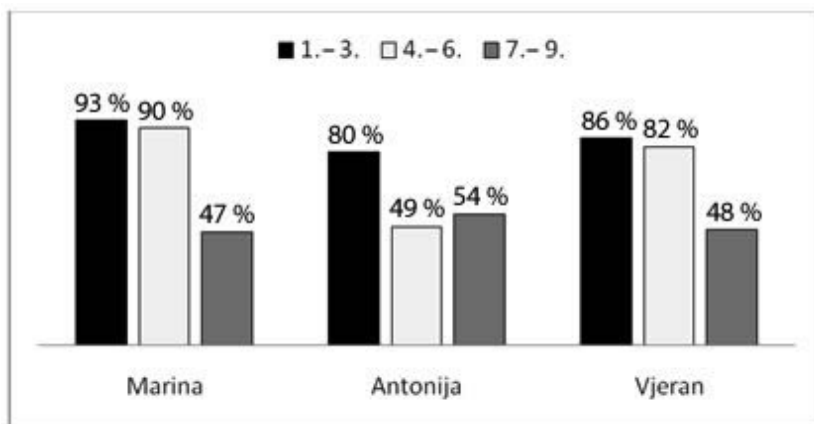
rem polovica pivot-riječi kod sve troje djece u HKDJ-u pronađena u konstrukcijama s morfološki označenim otvorenim riječima.

Slika 4. Broj pivot-riječi koje se pojavljuju u konstrukcijama s morfološki označenim otvorenim riječima

4.2. Daljnji razvoj dvočlanih glagolskih konstrukcija

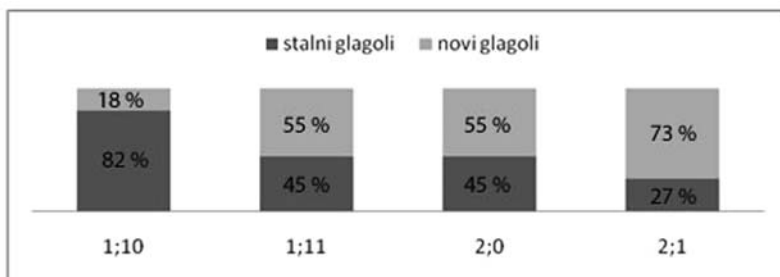
Na samim početcima snimanja postotak pivot-konstrukcija značajno je viši od postotka svih ostalih dvočlanih konstrukcija. Kod sve troje djece iznosi iznad 80 % konstrukcija. Na Slici 3. prikazano je kako se udio pivot-konstrukcija u ukupnom broju dvočlanih konstrukcija smanjuje u kasnijim mjesecima snimanja

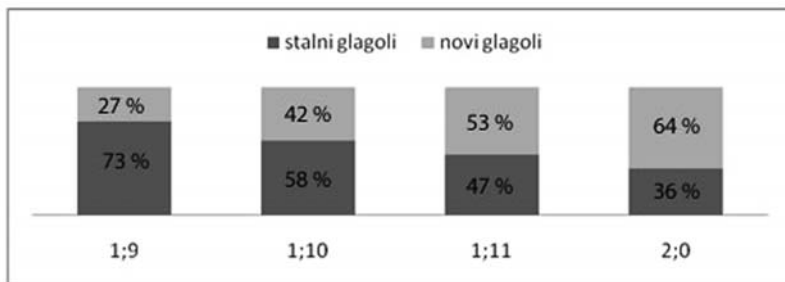
Slika 5. Postotak pivot-konstrukcija u ukupnom broju dvočlanih konstrukcija u razdobljima određenima prema mjesecima snimanja

To je smanjenje povezano s pojavom konstrukcija koje karakterizira znatno veće morfološko bogatstvo. Glagoli se u tim konstrukcijama pojavljuju u većem broju oblika. U prezentu dolazi do razlikovanja oblika po licima, a javljaju se i perfekt i futur, s pomoćnim glagolom i bez njega.

Iako su konstrukcije zasnovane na čestici morfološki bogatije od pivot-konstrukcija, za njih je karakteristično da su i dalje često organizirane oko jednog glagola. Neki su od tih glagola pivot-riječi koje su proširene novim oblicima. Međutim, određen broj pivota, naročito onih koji se javljaju u imperativu, ne javlja se u drugim oblicima, već zadržava svoju specifičnu ulogu i ne proširuje se u konstrukcije zasnovane na čestici. Kako se dječja sposobnost jezične apstrakcije povećava, tako se i od konstrukcija zasnovanih na čestici sve više pomiče prema apstraktnim konstrukcijama. Vidljivo je to na slikama 6. i 7. na kojima je prikazano kako se s vremenom sve više smanjuje postotak glagola koji su vezani uz skupinu izrazito čistih glagola (kod sve troje djece radi se o pet do šest glagola kao što su *htjeti*, *ići* ili *nemati/imati*). Istovremeno sve je više samostalnih konstrukcija koje rabe velik broj drugih glagola.

Slika 6. Postotak dvočlanih konstrukcija vezanih uz skupinu čistih glagola kod Antonije

Slika 7. Postotak dvočlanih konstrukcija vezanih uz skupinu čistih glagola kod Vjerana

5. Zaključak

Usporedi li se sintaktički razvoj djece iz HKDJ-a s podacima poznatima iz literature, prisutno je nekoliko značajnih razlika. Kao prva razlika ističe se pojavljivanje dvočlanih iskaza. Oni se kod sve troje djece u HKDJ-u javljaju ranije nego što je to poznato iz literature. Najkasnije se javljaju kod Antonije, s 1;6 (na donjoj granici pojavljivanja prema Clark). Kod Vjerana i Marine to je i ranije: dvočlani iskazi kod Vjerana prisutni su već s 1;3, a korpus Marine nažalost ne obuhvaća razdoblja ispod 1;5.

Nadalje, tvrdnja da se dvočlani iskazi javljaju bez gramatičkih morfema (vezanih ili slobodnih) (Clark 2009) nije u skladu s podacima iz HKDJ-a. I u najranijim dvočlanim iskazima javlja se sustav izražavanja vremenskih i modalnih odnosa različitim morfološkim oblicima. Također, javlja se i označavanje objekta akuzativnim nastavkom, kao i uporaba partitivnog genitiva te dativa za označavanje primatelja.

Prijelaz na složenije iskaze donosi daljnji razvoj, uporabu morfema koji označavaju lice, uporabu pomoćnih glagola u složenim glagolskim vremenima te složenije oblike dopune glagola (dativ, prijedložne konstrukcije).

U Tomasellovoj (2006) podjeli prvih iskaza na kombinacije riječi, pivot-konstrukcije i konstrukcije zasnovane na čestici postoje poteškoće pri primjeni na iskaze pronađene u HKDJ-u. Naime, kombinacije riječi teško se mogu izdvojiti u korpusima djece HKDJ-a zbog homonimije oblika i zbog toga što su i jednočlani iskazi i holofraze često morfološki markirani pa je teško utvrditi je li riječ o spajanju ili kreativnoj kombinaciji. Također, definicija pivot-shema samo se djelomično može primijeniti na iskaze pronađene u HKDJ-u. Postojanje morfoloških morfema u pivot-shemama vjerojatno nije odlika samo hrvatskog, već i drugih morfološki bogatih jezika. Očito je da semantika određenog morfološkog oblika također ima ulogu u tvorbi pivot-shema.

Ovakve je rezultate moguće tumačiti iz perspektive više funkcionalnih teorija jezičnog usvajanja koje temelje svoje spoznaje na uvažavanju međujezičnih razlika. Smatra se da na to hoće li se morfologija (ili određeni segment morfologije) usvojiti ranije u nekom jeziku ne utječe samo formalna složenost određenog aspekta morfologije, već i uloga (važnost) morfologije ili određenog segmenta morfologije u jeziku (Slobin 1985, Stephany 1997, Bowerman i dr. 1995, Berman 2002). Ako je važnost morfologije ili nekog njezina segmenta u određenom jeziku veća, i dijete će morfologiju usvojiti ranije.

Međujezična istraživanja zasnovana na tipološkim razlikama između jezika (Dressler 1997, Dressler 2005, Xanthos i dr. 2011) izdvajaju još jednu kompo-

mentu ključnu za usvajanje morfologije, a to je morfološko bogatstvo određenog jezika. Ono se određuje kao broj morfoloških kategorija i uzoraka u fleksiji, a veće bogatstvo uzrokovat će i raniju pojavu te brže usvajanje morfologije. Morfološko bogatstvo iskazuje se kroz prisutnost morfoloških paradigmi i uzoraka u govoru usmjerenom djetetu, a ta veća izloženost rezultira i bržim usvajanjem.

Hrvatski kao morfološki bogat jezik pokazuje različite morfološke oblike već u ranim razdobljima usvajanja, što se odražava i kroz morfologiju prvih sintaktičkih tvorbi u usvajanju dvočlanih konstrukcija. Opis uporabe morfologije u ranim iskazima omogućava proširivanje ustaljenih terminoloških kategorija u proučavanju jezičnog usvajanja podacima iz različitih jezika. Samo doprinos višejezičnih istraživanja omogućava u potpunosti shvaćanje fenomena usvajanja jezika.

Literatura:

- AITCHISON, JEAN 1997. *The Language Web*. Cambridge: Cambridge University Press.
- ANĐEL, MAJA; SABINE KLAMPFER; MARIANNE KILANI-SCHOCH; WOLFGANG DRESSLER; MELITA KOVAČEVIĆ 2000. Acquisition of verbs in Croatian, French and Austrian German – an outline of a comparative analysis. *Suvremena lingvistika*, 1–2, 49–50, Zagreb, 5–25.
- BARRETT, MARTYN 1982. The Holophrase Hypothesis: Conceptual and Empirical Issues, *Cognition*, 11, 47–76.
- BATES, ELIZABETH; DONA THAL 1990. Associations and dissociations in language development. *Research on child language disorder: A decade of progress*, Miller, Jon (ur.), Austin, Texas: Pro-Ed, 147–168.
- BATES, ELIZABETH; BRIAN MACWHINNEY 1982. A functionalist approach to grammatical development. *Language acquisition: The state of the art*, Wanner, Eric; Lilla Gleitman (ur.), Cambridge: Cambridge University Press.
- BAUER, PATRICIA 1996. What do infants recall of their lives? Memory for specific events by 1- to 2-year-olds. *American Psychological Association*, 51, 29–41.
- BERMAN, RUTH 2002. Crosslinguistic study of language acquisition. *International encyclopedia of the social and behavioural sciences*, Smelser, Neil; Paul Baltes (ur.), Oxford: Pergamon Press.
- BITTNER, DAGMAR; WOLFGANG DRESSLER; MARIANNE KILANI-SCHOCH (ur.) 2003. *Development of Verb Inflection in First Language Acquisition: A Cross-Linguistic Perspective*. Berlin: Mouton de Gruyter.

- BLOOM, LOIS 1970. *Language development: Form and function in emerging grammars*. Cambridge, MA: MIT Press.
- BLOOM, LOIS 1973. *One word at a time*. The Hague: Mouton.
- BOWERMAN, MELISSA, LOURDES DE LEON; SOONJA CHOI 1995. Verbs, particles, and spatial semantics: Learning to talk about spatial actions in typologically different languages. *Proceedings of the Twenty-seventh Annual Child Language Research Forum*, Clark, Eve (ur.), Stanford, CA: Center for the Study of Language and Information.
- BRAINE, MARTIN 1963. The ontogeny of English phrase structure. *Language*, 39, 1–14.
- BRAINE, M. D. S. 1976. Children's first word combinations. *Monographs of the Society for Research in Child Development*. 41(1).
- BROWN, ROGER 1973. *A first language: The early stages*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- BROWN, ROGER; COLIN FRASER 1963. The acquisition of syntax. *Verbal behavior and learning: Problems and processes*, Cofer, Charles N.; Barbara S. Musgrave (ur.), New York: McGraw-Hill, 158–197.
- BRUNER, JEROME 1976. The Ontogenesis of speech acts. *Journal of Child Language*, 2, 1–20.
- CLARK, EVE 2003. *First Language Acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- CRYSTAL, DAVID 1987. *The Cambridge Encyclopedia of Language*, Part VII., Cambridge: Cambridge University Press.
- DEMUTH, KATHERINE 2008. Exploiting corpora for language acquisition. *Corpora in Language Acquisition Research: History, methods, perspectives*, Behrens; H. (ur.), Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- DIESSEL, HOLGER 2013. Construction grammar and first language acquisition. *The Oxford Handbook of Construction Grammar*, Trousdalei, Graeme; Thomas Hoffmann (ur.), Oxford: Oxford University Press.
- DRESSLER, WOLFGANG 1985. On the predictiveness of Natural Morphology. *Journal of Linguistics*, 21, 321–337.
- DRESSLER, WOLFGANG 1997. *Studies in pre- and protomorphology*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- DRESSLER, WOLFGANG 2005. Morphological typology and first language acquisition: some mutual challenges. *Morphology and linguistic typology. On-line Proceedings of the Fourth Mediterranean Morphology Meeting (MMM4)*, Booij, Geert; Emiliano Guevara; Angela Ralli; Salvatore Sgroii; Sergio Scalise (ur.), University of Bologna.

- DRESSLER, WOLFGANG; LAVINIA MERLINI BARBARESİ 1993. *Morphopragmatics*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- GAGARINA, NATALIA 2002. Thoughts on Optional Infinitives (in Russian). *Linguistics by Heart*, Hole, Daniel; Paul Law; Niina Zhang (ur.), Webfest for Horst-Dieter Gasde. Berlin: ZAS, 1–23.
- HAKUTA, KENJI 1982. Interaction between particles and word order in the comprehension and production of simple sentences in Japanese children. *Developmental Psychology*, 18, 62–76.
- HOFF, ERICA 2005. *Language Development*. Belmont, CA: Wadsworth/Thomson Learning.
- HRŽICA, GORDANA 2011. *Pojavljivanje morfoloških kategorija i sintaktičkih obrazaca glagola u usvajanju hrvatskog jezika*. Kvalifikacijski rad. Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za lingvistiku.
- HRŽICA, GORDANA 2012. Daj mi to napisaj: preopćavanja glagolske osnove u usvajanju hrvatskog jezika. *Suvremena lingvistika*, 38, 74, 189–208.
- KATIČIĆ, ANTIGONE 1997. Early Verb Development in one Croatian Speaking Child. *ZAS Papers in Linguistics*, 18, 23–38.
- KOVAČEVIĆ, MELITA 2002. Hrvatski korpus dječjeg jezika; <http://childes.psy.cmu.edu/>.
- KOVAČEVIĆ, MELITA; ZRINKA JELASKA; JELENA KUVAČ KRALJEVIĆ; MAJA CEPANEC 2012. *Komunikacijske razvojne ljestvice KORALJE*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- MCNEILL, DAVID 1966. The creation of language by children. *Psycholinguistic papers: Proceedings of the 1966 Edinburgh Conference*, Lyons, J.; R. J. Wales (ur.), Edinburgh: Edinburgh University Press.
- MACWINNEY, BRIAN 2000. *The CHILDES Project: Tools for Analyzing Talk*. Mahwah NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- MACWHINNEY, B. 2005. Item-based constructions and the logical problem. *ACL 2005*, 46–54.
- NINIO, ANAT 1992. The Relation of Children's Single Word Utterances to Single Word Utterances in the Input. *Journal of Child Language*, 19, 87–110.
- NINIO, ANAT 1993. On the fringes of the system: Children's acquisition of syntactically isolated forms at the onset of speech. *First Language*, 13, 291–314.
- PINKER, STEVEN 1981. A theory of graph comprehension. *Artificial intelligence and the future of testing*, Freedle, R. (ur.), Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- SLOBIN, DAN 1982. Universal and particular in the acquisition of language. *Language acquisition: The state of the art*, Gleitmani L.; E. Wanner (ur.), Cambridge: Cambridge University Press.

- SLOBIN, DAN 1985. Crosslinguistic evidence for the language-making capacity. *The crosslinguistic study of language acquisition: Vol. 2. Theoretical issues*, Slobin, Dan I. (ur.), Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- STEPHANY, URSULA 1997. The acquisition of Greek. *The cross linguistic study of language acquisition*, Slobin, Dan I. (ur.), Vol. 4. Mahwah: Erlbaum.
- TOMASELLO, MICHAEL; NAMEERA AKHTAR; KELLY DODSON; LAUREN REKAU 1997. Differential productivity in young children's use of nouns and verbs. *Journal of Child Language*, 24, 373–387.
- TOMASELLO, MICHAEL 2006. Acquiring linguistic constructions. *Handbook of Child Psychology*, Kuhn, Deanna; Robert Siegler (ur.), New York: Wiley.
- TOMASELLO, MICHAEL 1992. *First verbs: Case study of early grammatical development*. Cambridge, England: Cambridge University Press.
- WEIST, RICHARD 1983. Prefix versus suffix information processing in the comprehension of tense and aspect. *Journal of Child Language*, 10, 85–96.
- XANTHOS, ARIS; SABINE LAAHA; STEVEN GILLIS; URSULA STEPHANY; AYHAN AKSU-KOÇ; ANDREA CHRISTOFIDOU; NATALIA GAGARINA; GORDANA HRZICA; NİHAN KETREZ; MARIANNE KILANI-SCHOCH; KATHERINE KORECKY-KRÖLL; MELITA KOVAČEVIĆ; KLAUS LAALO; MARIAN PALMOVIĆ; BARBARA PFEILER; MARIA VOEIKOVA; WOLFGANG DRESSLER 2011. On the role of morphological richness in the early development of noun and verb inflection. *First Language*, 31, 4, 461–479.

Word Order in Early Language Acquisition: the Syntax of Two-Word Utterances

Abstract

In early language development complexity of syntax increases with the chronological age. Various theoretical models attempt to describe the early development of syntax and the way in which a child from the earliest utterances becomes a competent adult speaker. Tomasello offered a description of the complexity of the syntax of utterances from single and multi word utterances (combinations of words, pivot-schemes, item-based constructions) to abstract constructions. Two categories of constructions are of special importance for the description of the early syntax development: pivot-schemes and item-based constructions. Pivot-schemes are defined as two-item constructions with a ‘constant’ element supplemented with additional elements. Item-based constructions are less limited in lexical choice than pivot-schemes. Moreover, they differ in their usage of syntactic marking (morphosyntax and word order), forming a category of increased level of abstraction in child language. The aim of this study was to test whether a common definition of pivot-constructions and item-based constructions matches the structures in the Croatian child language and what their word order is considering the typological characteristics (morphological richness and a relatively free word order) of the Croatian language. Two word verbal utterances in the Croatian Corpus of Child Language (CCCL – Kovačević 2002) were studied. Pivot-constructions were selected and described together with their path to more complex item-based constructions. The results of the analysis show an early usage of grammatical morphemes, which differs from previous research based on the English language. According to this, when interpreting the results for the Croatian language, interlanguage differences must be taken into account. Furthermore, the applicability of a common definition of pivot-constructions to the Croatian language is just partial. The Croatian pivot-constructions contain specific morphological and syntactic elements, different from the grammar system of adult language, but certainly with associated meanings. The research has shown that the typological features of a language influence the development of syntax in language acquisition and induce an early onset of complex grammatical elements.

Ključne riječi: jezično usvajanje, sintaktički razvoj, pivot-scheme, konstrukcije zasnovane na čestici, apstraktne konstrukcije

Key words: language acquisition, syntactic development, pivot-constructions, item-based constructions, abstract constructions